

Stručni rad

LOGOR NA OTOKU RABU

Natalija Mihelčić Gradišar, prof.

Osnovna škola Stopiče

Sažetak

Posljedice drugog svjetskog rata donijele su mnoštvo promjena i za mnoge bile su strašne. Strahovi rata utjecali su na mnoge, na starce, mlade, ratnike i druge. Mnogi su bili odvezeni iz svojih domova, ranjeni, prisiljeni na radne i koncentracijske kampove, dok su drugi svoje živote izgubili na frontama. Ovaj članak prikazuje život u logoru na otoku Rabu kroz različite vizije, od slika, osobnih iskustava, videozapisima i drugih izvora. Prostor za prikazivanje tog razdoblja prošlosti ponudio je Provincijski muzej Kočevje u suradnji s vanjskim suradnicima. Izložbu koja je bila postavljena u lokalnom muzeja grada Kočevje posjetili su učenici osnovne škole. Ta im je pomogla da su bolje razumjeli život i uvjete u logorima tijekom drugog svjetskog rata i se suočili s krutom istinom koja je za mnoge značila kraj nešto lijepog. Videosnimke su im pokazale patnju i život logoraša, uključujući njihove rodbine, rođake i prijatelje.

Ključne riječi: logor, Rab, Drugi svjetski rat, Provincijski muzej Kočevje.

1. IZLOŽBA O RABSKOM LOGORU U KOČEVSKOM MUZEJU

U predvorju Šeškovog doma u kočevskom muzeju održana je bila prezentacija i reprodukcija snimke filma Talijanski koncentracijski logor na otoku Rabu. Autor Stane Kotnik želio je široj publici predstaviti priču i patnju mnogih logoraša koji su se snašli u zloglasnom talijanskom logoru. Film je nastao prema odredbi odbora Rab 2004. godine i temelji na dosadašnjim objavljenim pisanima i slikovnim izvorima, s autentičnom arhivskom građom i svjedočanstvima preživjelih zatočenika.

Film je prema sadržaju bio podijeljen u tri djela na temelju kojeg je predstavio cjelovitu sliku događaja u koncentracijskom logoru na Rabu. U prvom dijelu je ukratko prikazao zločine u talijanskoj okupacijskoj vojsci za vrijeme najgore ofenzive u Bjeloj krajini, Notranjskoj i Dolenjskoj – tako zvana „Roška ofenziva“ koja je za sobom ostavila uništenje sela i ubijanje civilnog i vojnog stanovništva. Film je također prikazao način života logoraša i kako je bilo pobrinuto za opskrbu s hranom i pićem. Drugi dio filma opisao je nastanak i razvoj tajnih odmetničkih grupa zatočenika i uspostavu vojnih jedinica, dok je treći dio prikazao uspostavu groblja i grobnog kompleksa na otoku Rabu čija ideja je bila od arhitekta Edvarda Ravnikarja. Umjetnički dizajner tog veličanstvenog mozaika punog simbola bio je Marij Pregelj.

Na temelju višegodišnjeg prikupljanja i provjere dokumentiranog materijala i vlastitih iskustva autori teksta za film bili su Herman Janež i Anton Vratuša. Prateći slikovni materijal preuzet je bio iz već objavljenih djela, a snimljena su i neka svjedočanstava preživjelih [1].

Uz film bila je postavljena izložba slika u predvorju Šeškovog doma. Izložba slika pokazala je unutarnju vezu na Rabu koja je nastala pod rukom umjetnika Slavka Hotka. Slavko Hotko je između kolovoza 1942. i okupacije Italije u 1943. godini sam bio zatočenik u logoru na otoku Rabu. Njegovi crteži i slike je za potrebe izložbe odstupio Metod Praznik uz pomoć stručnog pomoćnika Staneta Kirna i suradnika kočevskog muzeja.

Više od 170 posjetitelja odgovorilo je pozivu prezentacije filma među kojima su bili najviše najzastupljeniji borci. Sjećanje na svoje nekadašnjeg kolege-logoraše mnogima je izazvalo suzu u očima.

2. RAB - „NAJLJEPŠI OTOK” MEDITERANA. OTOK STRAHOTA I PATNJE

Otok Rab je zbog svoje prirodne ljepote, bujnog biljnog i životinjskog svijeta dobio brojna imena. Mnogi su ga nazvali „najljepši otok na Jadranu”, drugi su ga vidjeli kao jednog od „najljepših prirodnih muzeja” na svijetu. Zemljopisni položaj otoka, raznolikost obale i povoljna klima nude mogućnosti svima da uživaju u njegovoj prirodnoj ljepoti. Još danas valja Rab za vrlo turistički otok na Jadranu. Okružen brojnim otocima, protkanim morskim kanalima je otok Rab za vrijeme Drugog svjetskog rata postao poprište zvjerstva i nehumanosti počinjene protiv muškaraca, žena, majki i očeva, djece, starih i invalidima.

Na otoku Rabu talijanska vojska ušla je 17. travnja 1941.godine, uspostavila totalitarni režim te vršila teror protiv stanovništva. Sporazum između Mussolinija i Pavelića, 18. svibnja 1941. godine, odredio je aneksiju Raba, Krka, Kastava, Čabra, veliki dio Šuška i donjeg dijela Delnica k fašističkoj Italiji. Iako bi morali talijanski vojnici poštovati pravila međunarodnog prava, oni su pucali, ubijali i mučili ljude te ih prisilno zapirali u logore u Italiji (Padovi, Gonars, ...). Talijanski vojnici okupirali su otok Rab i na njemu izgradili logor gdje su prema fašističkoj ideologiji željeli iskorijeniti svakog tko se odupirao i protivio talijanskim vlastima. To bi omogućilo stvaranje prostora u kojem su namjeravali naseliti vlastite zemljoradnike. Nakon sklapanja sporazuma između Vlade Italije i Pavelića štab okupiranih područja u pokrajini Rijeci vodio je general Ambrosi kojeg je ubrzo zamijenio general Mario Roatta. To je ostao u tom položaju do 15. prosinca 1942. godine kada je preuzeo zapovjedništvo general Mario Robotti. Svi talijanski generali bili su nemilosrdni do logoraša te nastojali su da je život logoraša postao sve više mučniji, težak i nečovječni.

Logorski sustav nije bio isti za sve. Do jugoslavenskih zarobljenici bio je gori nego do ostalih. Živjeli su u lošim higijenskim uvjetima i tretirani su ih s nepodnošljivim postupci. To je dovelo da su ljudi umirali, bolovali i patili. Samo pojedinci su preživjeli strahote logora [2].

Talijanska vlast je logoraše smjestila u šatore koji su bili u vrlo lošem stanju, istrošeni i poderani. Šatori su bili prenatrpani jer je i njemu bilo smješteno čak do osam osoba. U vrijeme slabog vremena šatori su bili mokri što je uzrokovalo da su logoraši spavali na mokrom tlu i u blatu, a suprotno je bilo u ljetu kada je prah postao jedan od „neprijatelja“ logoraša jer zbog tog smještaj je postao prašan i brljav. Uvjeti života bili su nečovječni i nepodnošljivi. Osim praha, vlažnog terena i slabih uvjeta smještaja logoraši su patili i zbog žeđi i gladi. Svaka osoba je dobila samo komad kruha otprilike od 7 do 9 grama težine, juha je bila jako vodena, rijetko je imala nešto makarona ili samo riže. Pojedinci su dobili kupus, repu ili čak bundeve, nemasni sir i umjesto mesa dobili su samo kosti.

Paketi hrane koji su bili poslani od strane rodbine logoraša bili su pohranjeni u skladištima. Već u studenom 1942. godine bilo je oko 12.000 paketa u skladištima, ali samo je nekoliko tisuća prodano. Mnogi paketi su stigli natrag, u mnogim slučajevima sadržaj je bio oštećen, dok se je događalo da su neke pojeli i štakori. Glad, hladnoća, bura, žeđ i uši uzrokovale su patnju i smrt mnogih zatočenika.

Izmučena djeca zapravo su trula ispod šatora, žene i djevojke su se razboljele što se je kazalo u brzom mršavljenju, natečenosti, dizenterije i drugih bolesti. Trudnica su imale velike probleme kod rađanja. Mnoge su rađale u šatorima u nemogućoj situaciji ili su ih odveli u hitnu bolnicu u grad Rab. Nakon nekoliko dana su se iscrpljene vratile nazad u logor ako su preživjele. Mnoge majke sakrile su svoje mrtve bebe ispod pokrivača kako bih dobile dodatan obrok u njihovo ime. Dogodilo se da su također ostali logoraši zatajili mrtve kako bih mogli dobiti njihov obrok.

Prema sjećanjima preživjelih najteži dan i zastrašujuća noć u logoru bila je u noći od 29. na 30. rujna 1942. godine kada je logor zadesila strašna oluja. Voda je iznenada poplavila cijeli logor i odnijela veliko stvori. Čuo se je strašan krik očajnika i svih logoraša koji su se prestrašili i bojali za svoje živote, neki od njih su čak zbog jake poplave izgubili svoje živote [2]

Život u logoru bio je strašan, nehuman i grozan. Preživjeli su se još dugo nakon završetka Drugog svjetskog rata sjećali tegoba i patnje u logoru na otoku Rabu.

3. PRIPREMA I IZVEDBA

Planiranje i izvedba posjeta muzeja bila je dobro i prethodno pripremljena što je zahtijevalo najprije pripremu sadržaja povijesne teme s ciljevima i dogovor s muzejskim pedagogom. Taj je predstavio glavne značajke dobe Drugog svjetskog rata, a onda je uslijedila priprema radnih lista te druge organizacijsko-tehničke detaljnosti. Posjet lokalnom muzeju bio je organiziran za osnovnoškolce, koji su posjetili izložbu i prezentaciju o logorskom životu na otoku Rabu. Zbog iznimno bogate ponude muzeja o toj temi je taj prostor postao prostor »učenja« za izvedu nastavnog sata povijesti.

Učenici su posjetili lokalni muzej koji se naziva Provincijalni muzej Kočevje i ogledali su si također stalni postav o događajima na tom području. Tijekom vođenja i objašnjenja te prikaza su učenici s sobom imeli radni list. Zadaci su bili konstruirani različito, od najlakših do najtežih zadataka te su obuhvaćali različite tipove, od zaokruživanja pravilnih odgovora, kod nekih zadataka je bilo potrebno dopuniti s pravilnom riječi, dopisivanjem, objašnjenjem i slično (primjer radnog lista je prikazan u poglavlju u nastavku članka). Nakon posjete muzeja učenici su se vratili u školi gdje su sljedeći sat pregledali rješenja te ispunili upitnik o učenju u muzeju.

4. PRIMJER RADNOG LISTA I REZULTATI UČENIKA

Ciljevi ovakvog rada s osnovnoškolcima su se usredotočili na sadržaj nastavnog plana iz povijesti za osnovnu školu, pri tom su bile neke tematike nekoliko raširene Tako su učenici dobili cjelovitu sliku događaja na području domaćeg kraja te se upoznali s konkretnijima primjerima iz tog doba na domaćem tlu.

Dio ciljeva, od kojih se je većina usmjerila na stjecanje i ispunjavanju ciljeva povijesti, je posegnuo i na geografsko područje unutar opće teorijskih i operativnih ciljeva kod geografije, kao što je bilo potražiti (slovenska/hrvatska) mjesta na karti, upisati ih na kartu na radnom listu i slično.

Treba napomenuti da su bili zadaci osnovnog tipa pripremljeni na temelju već poznatih činjenica o povijesnih činjenicama, dok su bili strukturirani tako da su učenici tražili odgovore na pitanja u muzeju. Većina zadataka bilo je »pola otvorenog tipa«, t.z. zadatke, koji zahtijevaju viši stupanj znanja ili višu taksonomijsku razinu. Redoslijed i

težina zadaća na listu bili su dodijeljeni slučajno, najprije su bili zadaci s lakšim sadržajem, zatim su slijedili zadaci koji su zahtijevali veću težinu i preciznije znanje.

Radni list s nekoliko zadataka.¹

Lokalitet: Provincijski muzej Kočevje

Tema: Logor na otoku Rabu

1. Nalaziš se u kočevskom muzeju. Na izložbi potraži tri predmeta iz doba logora te ih nacrtaj! (M).
2. Uz pomoć prikaza vojnika opiši opremu vojnika u Drugom svjetskom ratu! (M)
3. Koje mjesto ili mjesta su bila jako napadnuta za vrijeme Drugog svjetskog rata? (M)
4. Nabroji nekoliko preživjelih na otoku Rabu? (M)
5. Opiši njihov život u logoru? (M)
6. Zašto su ljude zapirali u logore? (T)
7. Kakve posljedice je život u logoru imao za preživjele? (T)
8. Opiši, kako su pokopavali na tom području! Navedi nekoliko primjera otkrivenih grobova. (T)
9. Što ukazuje na činjenicu da su ljudi pretrpjeli puno u tom logoru? (T)
10. Nacrtaj kartu te u njoj označi područja iz kojih je došla većina logoraša na otok Rab. (T)
11. Zašto je društvo u tom razdoblju dopuštalo ovakvo nasilje nad ljudima? (V)
12. Uspoređuj političke događaje u to doba i danas (usporedi način vlasti, usvajanja te promjene što ih je vlast donijela stanovništvu)! (V)

Većina zadataka bila je sastavljena tako da su pokrivala minimalne standarde znanja što znači da su učenici morali potražiti neku informaciju ili podatak, ponoviti neki događaj i ga postaviti u povijesno razdoblje, opisati i pomoću izložba i drugih izvora identificirati i dobiti osobne podatke. Navedene zadaće su od učenika zahtijevale samo znanje i (osnovne) činjenice i podatke koje se je moglo očitati ili pridobiti na temelju prethodnog znanja i pomoću različitih povijesnih izvora u muzeju i okolini. Ovakve vrste zadataka su značile produbljivanje ciljeva iz suvremene povijesti na razini lokalne povijesti iz današnjeg kurikulumu za povijest.

Manji broj zadataka bio je namijenjen za srednju poteškoću koji su od učenika zahtijevali više vještina što su učenici mogli steći u muzeju. Naime stečeno znanje su učenici morali upotrijebiti smisljeno, to su bili zadaci, gdje su morali koristiti se s informacijama, razumjeti ih te opisati glavne događaje i pojave. U tom kontekstu, s korištenjem vidljivog/čujnog su morali nacrtati ili ocrtao primjerke/krajeve. Najzahtjevnije zadaće bile su one koje su od učenika zahtijevale razmišljanje, ocjenjivanje te sintezu i analizu. Te su prema Bloomovi taksonomiji predstavljale veću zahtjevnost i veće poteškoće, koje su učenici pokazali s korištenjem usporedbe, mišljenja, objašnjenja i/ili dokaza. Ovi zadaci su bili najslabije riješeni.

Zadaci i djelatnosti u muzej bili su povezani s općim i specifičnim materijalnim, proceduralnim i odnosnim ciljevima nastavnog plana i programa za povijest. Osim specifičnih i materijalnih ciljeva za pojedine predmete (geografija) učenici razvijaju i procesne ciljeve kao što su vještine vremenske i prostorne vizualizacije, pretraživanja, pregleda literature, vještina prikupljanja podataka, interpretacijskih sposobnosti

¹ Zadaci na radnom listu s obzirom na poteškoće identificirani su s M, što znači minimalna poteškoća, s T srednje teško te s V, što znači veću zahtjevnost.

samostalnog rada i kritička procjena, analiza i sinteza. Odnosni ciljevi odnose se na razvijanje osjećaja za kulturnu baštinu na Kočevskom i općenito u Sloveniji.

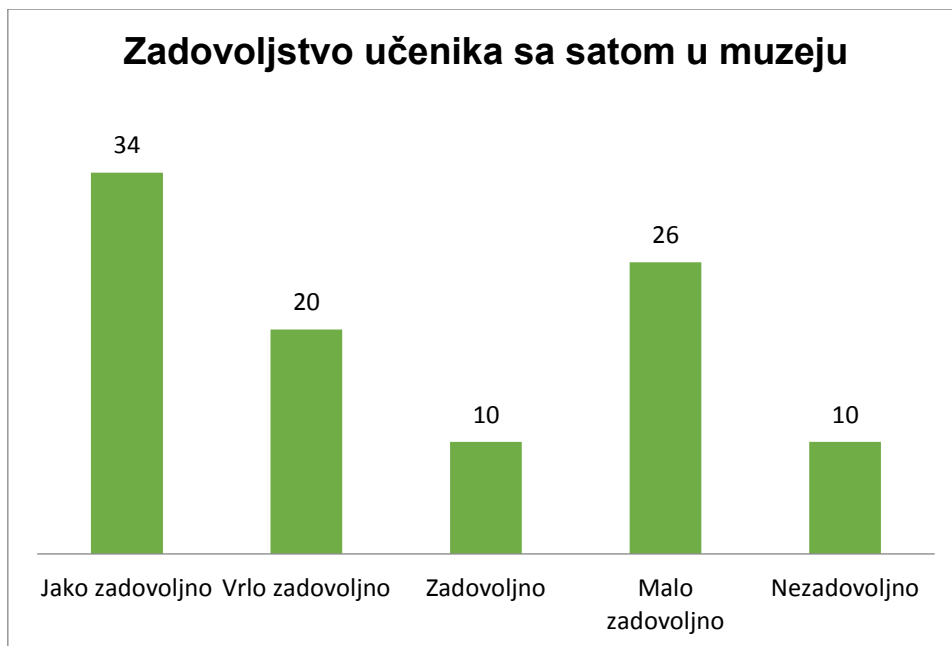
Posjet muzeju vrlo je važna komponenta kod nastave povijesti. Iz iskusnog i doživljenog nastavnog rada sigurno možemo tvrditi da muzejski rad ne predstavlja bilo kakvu prepreku u procesu učenja koja bi kočila jačanje i promicanje sposobnosti i vještina za izgradnju starih-novih znanja učenika, nego pruža lakše učenje određenih vještina, posebno u slučajevima gdje je tema za učenje u učionici teža i učenicima teže razumljiva. Ovakva vrsta rada svakako je dobar putnik daljnje iskustveno učenje učenika, ali je također sastavni dio konstrukcije znanja kroz cjeloživotno učenje u kasnijem razdoblju.

Kao dobar pokazatelj uspjeha za ovu vrstu rada je bila naznaka o boljim rezultatima učenja učenika. Upitnik je pokrивao nekoliko kratkih pitanja o ocjenjivanju dana povijesti u muzeju. Pitanja su bila vezana uz izvršenje i organizaciju aktivnosti tijekom dana, zajeo je i procjenu učenika o preporukama za daljnji rad i poboljšanja. Statistička obrada pokazala je da je bilo zadovoljstvo učenika o izvedbi i organizaciji dana više nego uspješno izvedeno što je potvrdilo oko 90% učenika.

Slika 1: Mišljenje osnovnoškolaca o radu u muzeju.

Slika 2: Zadovoljstvo učenika.

5. ZAKLJUČAK

Definitivno je sat povijesti u muzeju značio pomak na bolje što se je pokazalo na usmenom i opisnom ocjenivanju učenika. Također je zadovoljstvo učenika puno donijelo k tomu da će se ovakav rad nastaviti i u buduću. Zbog pozitivnog mišljenja učenika i željom za ovakvim radom budemo u budućnosti pokušavali organizirati još ovakve aktivnosti učenja. Ovakav način međusobnog povezivanja i fleksibilnog te kvalitetnog učenja i podučavanja sigurno znači dobar način rada učitelja i nudi širok spektar znanja svim koji sudjeluju pri tom. Iz rečenog možemo tvrditi da muzeji sigurno znače dobrog posrednika između učenika i škole gdje učenici mogu učiti i saznati više nego prema tradicionalnom obliku učenja, stoga se mogu i u živo upoznati i vidjeti muzejske eksponate što doprinosi k boljoj prezentaciji i pamćenju te razumijevanju povijesne tematike.

6. LITERATURA

- [1.]Janež, Herman. Kampor – koncentracijsko taborište na Rabu. Ljubljana: 1988.
- [2.]Kirn, Stane. Življenje brez mladosti. Spomini rabskega interniranca. Kamnik: 2008.
- [3.]Kotnik, Stane. Filmski posnetek: Italijansko koncentracijsko taborište na otoku Rabu. Kamnik: 2008.